

MISKOVICS MARIANN

A fegyveres elkövetés értelmezésének változásai az 1961-es büntető törvénykönyvtől napjainkig

Napjainkban a fegyverrel, robbanóanyaggal és ezek utánzatával történő elkövetés látszólag egyre nagyobb szerepet kap, elterjedtsége azonban fokozatosan csökken, így a fegyveresen elkövetett bűncselekmények száma is hasonló irányú tendenciával jellemezhető.¹

A nehézség e rendkívül speciális minősítő körülménnyel bíró bűncselekmények esetében leginkább abban jelenik meg, hogy a fegyveres elkövetésre vonatkozó szabályok bevezetése óta nem született kielégítő jogi szabályozás a fegyveres elkövetés fogalmának és annak háttere vonatkozásában, továbbá nem alakult ki egységes bírósági gyakorlat arról, hogy ténylegesen mely eszközök minősülnek lőfegyvernek, robbanóanyagnak, illetve robbantószernek.

További nehézséget okoznak az új büntető törvénykönyv e téren bevezetett változtatásai, így a fegyveres elkövetés fogalmának kibővítése, illetve a kapcsolódó bűncselekményi kör kismértékű megváltoztatása is.

A tanulmányomban a fegyveres elkövetéssel mint minősítő körülménnyel foglalkozom², röviden ismertetve a büntető törvénykönyvekben foglalt fogalmakat és a vonatkozó értelmező rendelkezéseket, részletesen felhasználva és elemelve a bírói gyakorlat eredményeit, egészen az eszköz fogalmának meghatározásától az egyes bűncselekményekre vonatkozó szabályokig, továbbá értelmezve a fegyveres elkövetés bűnügyi statisztikában történő megjelenését és annak eredményeit.

A fegyveres elkövetés fejlődése

A fegyveres elkövetés a magyar büntetőjogban már rendkívül korán, a középkorban megjelent³, és a fegyveresen elkövethető bűncselekmények száma fo-

¹ Forrás: Ig. 32/97/2013. Legf. Ü. szám LFHGA//318-2/2013. számú megkeresés küldése a Legfőbb Ügyészségnek.

² Tanulmányomban kizárólag a fegyveres elkövetéssel foglalkozom, nem vizsgálom a fegyveresen elkövethető egyes bűncselekmények jellemzőit és a vonatkozó részletszabályokat.

³ Lásd Szent László Dekrétomainak Második Könyve 8. Fejezet az emberölésről. 1486. évi LXVI. törvénycikk, aki korcsmába akar menni, a fegyverét tegye le.

lyamatosan bővült. Egészen az 1961-es büntető törvénykönyv elfogadásáig (a továbbiakban: szocialista Btk.) nem történt meg a fegyveres elkövetés fogalmának elfogadása, addig a jogalkalmazónak egy olyan minősítő körülményt kellett alkalmaznia, amelynek még egyáltalán nem létezett jogszabályi fogalma, és meglehetősen kevés háttérjogszabályra támaszkodhatott.

A fegyveres elkövetés a szocialista Btk.-ban

Fogalmi alapvetés

Mint említettem, a fegyveres elkövetés modern jellemzőit viszonylag korán⁴ már több bűncselekmény esetében is minősítő körülményként alkalmazták⁵, miközben a fogalma hiányzott. E joghézag szűnt meg a szocialista Btk. elfogadásával, amelynek nyomán a magyar jogban kielégítő módon jelent meg a fegyveresen történő elkövetés fogalma. A fogalommal kapcsolatban a nehézséget az okozta, hogy a törvény megalkotásakor még nem létezett olyan háttérjogszabály, amelynek alapján a jogalkalmazó megítélhette volna, hogy az eszköz milyen fegyvernek minősül, és megalapozza-e a fegyveres minősítést, vagy csak a felfegyverkezve történő elkövetésre vonatkozó törvényi feltételeknek felel meg.

A fogalom részletes elemzése előtt mindenképp célszerű megemlíteni, hogy összeesküvés, az összeesküvésben részvétel, a tiltott határátlépés, a magánlaksértés és a külföldre szökés bűncselekményét lehetett a szocialista Btk.-ban foglaltak szerint fegyveresen elkövetni. Ennek alapján megállapítható, hogy a fegyveres elkövetés rendkívül kevés bűncselekmény minősített eseteként fordult elő, ráadásul e bűncselekmények közül jelenleg csak a magánlaksértés tényállásában található meg e minősítő körülmény. E bűncselekmények jogi tárgyát vizsgálva megállapítható, hogy kettő az állam elleni bűncselekmények körébe tartozott, míg a többit a közbiztonság, valamint a közbiztonság és közrend elleni bűntettek, a személy elleni bűncselekmények, továbbá a katonai bűntettek közé lehetett sorolni.

A szocialista Btk.-ban foglaltak szerint az elkövető fegyveresen akkor követte el a bűncselekményt, ha „*fegyvert vagy robbanóanyagot tart magánál*”⁶.

⁴ Lásd 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a bűntettekről és vétségekről.

⁵ Például a lázadás, a párviadal vagy a koldulás bűncselekményeinél is.

⁶ A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény 115. § harmadik bekezdésének első félmondata tartalmazza a fegyveres elkövetés fogalmát.

E fogalmat áttekintve megállapítható, hogy a jogalkotó egy egyszerre szűknek és tágak tekinthető fogalmat alkotott meg. A fogalom egyrészt szűk, hiszen csak fegyverre és robbanóanyagra terjed ki, tehát utánzata, robbantószerre és más robbanékony anyagra nem. A jogalkotó ráadásul a fegyveres elkövetés magatartását is rendkívül szűken határozta meg, elegendőnek ítélte a magánál tartást, a birtoklást, ami mindenképpen egy passzív cselekmény. A fogalom azonban tágak is tekinthető, hiszen a jogalkotó minden fegyvert szabályozási körbe volt, nem szűkítette le az eszközök körét a lőfegyverekre mint speciális fegyvercsoportra.

A fegyveres elkövetéssel kapcsolatban az eszközhasználat módját vizsgálva megállapítható, hogy a minősítés megalapozásához elegendő volt a fegyver vagy robbanóanyag magánál tartása, nem volt szükséges annak használata.

A jogalkalmazó a fogalom használata során rendkívüli nehézségekkel szembesült a határozatok meghozatalának idején, hiszen a jogalkotó a szocialista Btk. elfogadásának idején még nem alkotta meg a robbanóanyagokra vonatkozó jogszabályt.⁷ Ennek következtében a jogalkalmazónak a büntető-eljárás idején kvázi igazságügyi szakértőként kellett véleményeznie az adott eszközt, rá hárult az a feladat is, hogy eldöntse, az adott eszköz fegyvernek tekinthető-e vagy sem, illetve a fegyver megalapozza-e a fegyveres elkövetés minősítését, vagy a felfegyverkezve történő elkövetés megállapításának van helye.

Megjegyzendő, hogy a jelenlegi szabályozástól eltérően a szocialista Btk. még nem tartalmazta az utánzattal történő elkövetést. Álláspontom szerint ez azért nem szerepel a törvényben, mivel a törvény elfogadásának idején még nem volt jellemző a fegyverek, illetve robbanóanyagok utánzatainak gyártása.

A fegyveres elkövetés értékelésének bírói gyakorlata

Tekintettel arra, hogy a szocialista Btk. volt az első olyan büntetőjogi norma Magyarországon, amely már a fegyveres elkövetés fogalmát is rögzítette, a jogalkalmazónak már könnyebb volt döntenie az egyes esetekben, mint a törvény elfogadását megelőzően, függetlenül a fogalom miatt felvetődő nehéz-

⁷ A fegyverekre vonatkozó jogszabály megalkotására a szocialista Btk. elfogadása után került sor. A fegyver a jogszabály megalkotásakor is tágabb fogalom volt, mint a lőfegyver. A rendeletben foglaltak alapján lőfegyver az a fegyver, amelynek öbőlnagysága (kalibere) 4,5 mm-nél nagyobb és 1 mkg-nál nagyobb erejű lövedék befogadására és kilövésére alkalmas, úgyszintén öbőlnagyságtól függetlenül minden olyan fegyver, amelynek lövedéke az ember életét vagy testi épségét, illetve a vagyónbiztonságot veszélyezteti. A lőfegyverekről, a lőszerekről és a lőterekről szóló 5/1963. (VII. 5.) BM rendelet 1. § (2) bek. a) pont.

ségektől. Ennek nyomán több bírósági határozat is született, amelyek a fogalmi alapvetésben foglaltakat igyekeztek az egyes bűncselekményekre vonatkoztatva értelmezni.

A fegyveres elkövetésre vonatkozó, meglehetősen kisszámú határozatok két csoportba sorolhatók: a fegyveres elkövetést büntetékiszabási szempontként értékelő, és a fegyverhasználat módját értelmező határozatokra.

A fegyveres elkövetés szempontjából álláspontom szerint kiemelt jelentőségű a fegyverhasználat módját értelmező határozat, amelyben a Legfelsőbb Bíróság⁸ olyan elvi jelentőségű megállapításokat rögzített, amelyek rendkívül modernnek és haladónak tekinthetők, továbbá – a határozat meghozatalának következtében felvetődő jogértelmezési kérdésektől függetlenül is – nagymértékben segítik a jogalkalmazást. A határozatban a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az előjáró ellen fegyverrel elkövetett erőszak akkor is büntettnek minősül, ha az elkövető a fegyvert nem rendeltetésszerűen, de erőszak alkalmazása céljából használja, továbbá a testi sértés bűncselekménye – amelynek törvényi tényállása nem tartalmazza a fegyveres elkövetést – is elkövethető fegyveresen.⁹ Megjegyzendő, hogy a jogalkalmazó a fegyveres elkövetés törvényi fogalmát rendkívüli mértékben szűkítette, hiszen a törvény nem tartalmazott szabályokat a fegyver, illetve a robbanóanyag használati módjára, azt olyan módon kezelte, hogy csak a rendeltetésszerű használatot¹⁰ tekintette a minősítést megalapozó magatartásnak. A nem rendeltetésszerű használat esetében mindenképp szükséges a más személy által is felismerhető használat – tehát nem volt feltétele a minősítésnek a fegyverben lévő lőszer, illetve a fegyver tüzelésre kész állapotban történő léte.¹¹ E rendelkezés álláspontom szerint már megalapozta a fegyveres elkövetés későbbi, 2001-es módosítását, amely már a lőfegyverek és a robbanóanyagok utánzatával történő elkövetésről is rendelkezik. A határozat indokolásában a Legfelsőbb Bíróság rögzítette azt is, hogy a minősítés nyomán kiszabandó súlyosabb büntetést a fegyverek objektív veszélyessége alapozza meg, az objektív veszélyesség megállapítása pedig a fegyver rendeltetésszerű használatán alapul.

A fegyveres elkövetést értelmező bírói gyakorlat a büntetékiszabási szempontokkal is részletesen foglalkozott, rögzítve a fegyveres elkövetés esetén alkalmazandó szigorúbb büntetés követelményét.

⁸ A határozat meghozatala idején még Legfelsőbb Bíróság, 2012. január 1. óta Kúria.

⁹ Legf. Bír. Katf. II. 62/1976.

¹⁰ A rendeltetésszerű használat, illetve a szokásos mód ebben az esetben a fegyvernek a sértettre történő irányítását, a lövéssel fenyegetést, magát a lövést jelenti.

¹¹ Miskovics Mariann: A fegyveresen és felfegyverkezve történő elkövetés kialakulása Magyarországon. Jogtudomány, 2013, 133. o.

Emellett a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy indokolt a szigorúbb büntetés kiszabása az őrszolgálatban ittassá váló és az előjáróval szemben erőszakos módon fellépő terheltekkel szemben. E határozat alapja az volt, hogy az ittas állapotban lévő elkövető az üres fegyverét fogta rá az előjárójára, és azzal fenyegette, majd az őrség jelenlévő tagjai előtt durván szidalmazta is. A Legfelsőbb Bíróság ennek alapján úgy ítélte meg, hogy a terhelt bűnösségének foka, az elkövetett cselekmény tárgyi súlya, továbbá a hasonló bűncselekmények megelőzésének érdeke a szigorúbb büntetés kiszabását indokolja.¹²

A szigorúbb büntetés kiszabása mellett érvelt a Legfelsőbb Bíróság egy másik határozatában is, amelynek kapcsán érdemes kiemelni, hogy már nem a „fegyver” kifejezést használta a bíróság, hanem a „lőfegyver” kifejezést. A határozat másik jelentős megállapítása az volt, hogy a lőfegyvert a jogalkalmazó nem a fegyveres elkövetés, hanem a felfegyverkezve történő elkövetés minősítő körülményeként deklarálta, és a szigorúbb büntetés kiszabását tartotta megfelelőnek, tekintet nélkül az elkövető korlátozott beszámítási képességére.¹³

A fegyveres elkövetésre vonatkozó statisztikai adatok

A fegyveres elkövetés számszerű vizsgálata meglehetősen későn, az 1970-es években kezdődött meg, ekkor nyílt lehetőség a bűnözés mérésére a szocialista Btk.-ban foglalt bűncselekmények alapján. A nehézséget az okozta, hogy csak egyes bűncselekmények, illetve egyes alanyi csoportok esetében került sor a számszerű vizsgálatok elvégzésére, illetve az adatok gyűjtésére, így teljes és átfogó adat e minősítő körülményű bűncselekményről nem áll rendelkezésre.

Az 1970-es években kizárólag egy vizsgálat foglalkozott a fegyveres elkövetésre vonatkozó statisztikai adatok elemzésével.¹⁴ A nehézséget az okozta, hogy a vizsgálat csupán egy bűncselekménnyel foglalkozott, és rövid időintervallum alapján került sor az eredmények kiértékelésére. Ennek következtében nem lehetséges egy olyan előrejelzés felállítása, amely a későbbi bűncselekmények alakulására vonatkozóan megfelelő képet rajzolhatott volna fel. Az adatok elemzését megnehezítette, hogy a vizsgálatot végző nem különítette el egymástól a fegyveres és felfegyverkezve történő elköve-

¹² Legf. Bír. Eln. Tan. Kat. Törv. 143/1978.

¹³ Legf. Bír. Bf. V. 916/1977.

¹⁴ Bócz Endre: A rendőrök ellen elkövetett hivatalos személy elleni erőszak Budapesten. *Belügyi Szemle*, 1977/9., 80. o.

tést, a két minősítő körülményt együttesen kezelte. 1976-ban összesen 127 hivatalos személy elleni bűncselekményt regisztráltak, ebből 14 volt fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett.¹⁵

A fegyveres elkövetés változása 1978 és 2013 júniusa között

A szocialista Btk. elfogadása után rendkívül sokrétű politikai és társadalmi fejlődés, illetve változás következett be¹⁶, amelynek következtében a szocialista Btk.-ban foglaltak meghaladottá váltak, és a jogalkalmazó oldaláról egyre inkább jelentkezett az igény egy új büntetőtörvény megalkotására. Ennek nyomán született meg az 1978. évi IV. törvény a büntető törvénykönyvről (a továbbiakban: régi Btk.), amely nemcsak széles körű kriminalizációt hajtott végre, de a fegyveres elkövetésre vonatkozó rendelkezéseket is részletesen szabályozta, illetve átalakította.

A fegyveresen elkövethető bűncselekmények száma lényegesen megnőtt, ráadásul a régi Btk. módosítása következtében nagymértékben megváltozott e bűncselekmények köre is. Az „eredeti”¹⁷ régi Btk. mindösszesen hét bűncselekmény minősítő körülményeként szabályozta a fegyveres elkövetést: az összeesküvés, lázadás, háborús fosztogatás, magánlaksértés, a külföldre utazás és a külföldön tartózkodás szabályainak kijátszása, a rablás és a szökés bűncselekményei esetében jelent meg e minősítő körülmény. A törvény 2001-es módosításai nyomán kikerült a minősítő körülményként történő elkövetés köréből az összeesküvés, a lázadás, a külföldre utazás és a külföldön tartózkodás szabályainak kijátszása. E minősítő körülménnyel jellemezhető bűncselekmények köre kibővült a közösség tagja elleni erőszak, a személyi szabadság megsértése, az emberrablás, az embercsempészés, a hivatalos személy elleni erőszak, a hatóság eljárásának megzavarása, a közérdekű üzem működésének megzavarása, a nemzetközi gazdasági tilalom megsértése, a garázdaság, az önbíráskodás, a jármű önkényes elvétele, továbbá az előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak bűncselekményeivel.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Csevár Antal: A politikai szemléletváltások és a hivatalos személy elleni erőszak. Rendészeti Szemle, 1993/2., 22. o.

¹⁷ Az „eredeti” kifejezés használatára azért került sor, mivel a dolgozat témája szempontjából bekövetkezett releváns jogszabályi változás az 1978-as törvényben foglaltakat 2001-ben módosította, ennek alapján mindenképp szükséges az elkülönítés.

A fegyveres elkövetés fogalmának változásai

Az „eredeti” régi Btk. – a szocialista Btk.-val megegyező módon – az általános részben, az értelmező rendelkezések között tárgyalta a fegyveres elkövetés fogalmát, rögzítve, hogy fegyveresen követi el a bűncselekményt, aki lőfegyvert vagy robbanóanyagot tart magánál.¹⁸

E fogalom már nagymértékben eltér a szocialista Btk.-ban foglalt fogalomtól, annál szűkebbnek tekinthető, hiszen már nem a fegyver a fegyveres elkövetés eszköze, hanem a lőfegyver. Hasonlóan a szocialista Btk.-ban foglaltakhoz, a régi Btk. jogalkotója által alkotott fogalomnak sem volt megfelelő jogszabályi háttere, a lőfegyverekre vonatkozó kielégítő szabályozást 1991-ben alkották meg, míg a korábban megszületett jogszabály nem rendelkezett kielégítő módon a fegyverekről, illetve a lőfegyverekről szóló szabályokról.¹⁹

A fegyveres elkövetésre vonatkozó szabályok a rendszerváltás és a technikai fejlődés következtében rendkívül fontos és mélyreható változásokon mentek keresztül, amelyek a fegyveres elkövetés régi Btk.-ban foglalt fogalmának kibővítését igényelték és idézték elő. E 2001-es jogszabályi változás alapján fegyveresen akkor követi az elkövető a bűncselekményt, ha lőfegyvert vagy robbanóanyagot tart magánál, továbbá, ha a bűncselekményt lőfegyver vagy robbanóanyag utánzatával követi el.²⁰

E változtatás jogpolitikai indoka az volt, hogy a lőfegyver vagy robbanóanyag utánzatával elkövetett bűncselekmények száma nagymértékben megnőtt.²¹ A jogalkalmazó egyre több büntetőeljáráásban találkozott olyan bűncselekményekkel, amelyek esetében az elkövető nem robbanóanyagot vagy lőfegyvert használt, hanem ezeknek az utánzatával követte el a bűncselekményt. Az utánzattal történő elkövetésre vonatkozóan nem volt megfelelő minősítő körülmény, nem lehetett megállapítani az adott bűncselekmény elkövetése után minősítő körülményként a fegyveres elkövetést, még akkor sem, ha a

¹⁸ 1978. évi IV. törvény 137. § 3.

¹⁹ Ennek alapján lőfegyver az, amelynek kalibere 4,5 mm vagy ennél nagyobb és egy mkp-nál nagyobb csőtorkolati energiájú lövedék befogadására és kilövésére alkalmas. A lőfegyverekről, lőszerkekről és lőterekről szóló 2/1975. (IV. 16.) BM rendelet 2. § a) pont. Az újabb jogszabály szerint a lőfegyver olyan eszköz, amelynek csövéből gáz- (lőporgáz, sűrített levegő stb.) segítségével 7,5 joule-nál nagyobb csőtorkolati energiájú lövedék lőhető ki. A kézi lőfegyverekről és lőszerkekről, a gáz- és riasztófegyverekről, valamint a légfegyverekről és a lőterekről szóló 115/1991. (IX. 10.) kormányrendelet 34. § (1) bek. a) pont.

²⁰ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 137. § 4. a).

²¹ Kovacsicsné Nagy Katalin: *Bírósági Indexek. A bűnözés és a büntetés kiszabás mérése 1990-1997.* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2000, 7. o.

sértettek az adott helyzetben felismerték a fegyvert vagy a robbanóanyagot, lőfegyvernek vagy robbanóanyagnak vélték az eszközt. E módosító jogszabály keretében a jogalkotó is elismerte a joghézagot, és kibővítette a régi Btk.-ban foglalt fegyveres elkövetésre vonatkozó szabályokat azzal, hogy a fegyveres elkövetésre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, ha a bűncselekményt lőfegyver vagy robbanóanyag utánzatával fenyegetve követik el.²²

Alláspontom szerint a módosított fogalom rendkívül modern és pontos meghatározását adja a fegyveres elkövetésnek, hiszen nemcsak a lőfegyver vagy robbanóanyag használatát és magánál tartását bünteti, hanem az azok utánzatával történő elkövetést is.

A szocialista Btk.-ban foglaltakkal szemben a régi Btk.-ban szabályozott fegyveres elkövetésre vonatkozó rendelkezésekhez már tartoztak háttérjogszabályok, amelyek kielégítő módon rögzítik a lőfegyver²³, a robbanóanyag²⁴ fogalmát, azonban az utánzat fogalma kapcsán nem lelhető fel jogszabályi rendelkezés, amely megfelelő módon szabályozná azt. Törvényi rendelkezés hiányában az utánzat értelmezése tekintetében kizárólag annak általános jelentése alkalmazható, illetve az áru hamis megjelölésének bűncselekményében foglaltak kis eltéréssel tekinthetők az utánzat fogalmának.²⁵

Mint említettem, az utánzat fogalmát nem tartalmazza sem a régi, sem pedig az új Btk., ennek következtében a jogalkalmazó feladata lényegesen nehezebbé vált. Megjegyzendő, hogy a fegyverutánzatnak van egy általánosabb értelmű fogalma is, amely szerint a fegyverutánzat olyan szilárd anyagú, lövedék kilövésére alkalmatlan eszköz, amely az utánzás jellege és méretarányos kivitelezése miatt megtévesztésig hasonlít a lőfegyverre.²⁶

A bírói gyakorlat eredményei a fegyveres elkövetés terén

A fegyveres elkövetést értelmező bírói gyakorlat – tekintettel arra, hogy a régi Btk. harmincöt évig volt hatályban – rendkívül széles körűnek és alapos-

22 2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról 19. § (3) bek.

23 Lőfegyver: a tüzfegyver, valamint az a légfegyver, amelyből 7,5 joule-nál nagyobb csőtorkolati energiájú, szilárd anyagú lövedék löhető ki. A lőfegyverekről és lőszerkekről szóló 2004. évi XXIV. törvény 2. § 16.

24 Robbanóanyagok és keverékek: az olyan folyékony, képlékeny, kocsonyás vagy szilárd anyagok és keverékek, amelyek a légköri oxigénnel vagy anélkül, gyors gázfejlődéssel járó hőtermelő reakcióra képesek, és amelyek adott kísérleti körülmények között, illetőleg nyomásra vagy hőre felrobbannak. A kémiai biztonságról szóló 2000. évi XXV. törvény 3. § (1) bek. aa) pont.

25 1978. évi IV. törvény 296. §

26 Bokros Gábor: Jog & Fegyver. Kaliber Magazin, 2003/64., 2. o.

nak tekinthető, több kiemelt jelentőségű határozat született e területen. A határozatok jelentős részében a fegyveres elkövetés kapcsán annak eszközeit értelmezte a jogalkalmazó, más esetekben a különböző bűncselekmények közötti elhatároláshoz nyújtott segítséget a fegyveres elkövetés, egy határozat pedig a fegyveres elkövetés céljával foglalkozott.²⁷

A fegyveres elkövetés eszközei

A fegyveres elkövetés eszközével kapcsolatban a jogalkalmazó megállapította, hogy a rablás kísérlete nem minősül fegyveresen elkövetettként, ha a terhelt az elkövetéskor olyan riasztó-forgópisztolyt használ, amely az igazgatási jogszabályok értelmében nem tekinthető lőfegyvernek vagy robbanóanyagának. A határozat alapvetően az utánzat kérdéskörét járja körül, rögzítve, hogy a riasztó-forgópisztoly nem alkalmas arra, hogy a sértettben az éles lőfegyver képzetét keltse, ennek és a vonatkozó jogszabályok alapján pedig semmiképpen sem állapítható meg a fegyveres minősítés.²⁸ Álláspontom szerint e határozat az utánzat mint büntetőjogi fogalom hiányát jelenítette meg, hiszen a minősítés azért változott meg fegyveresről felfegyverkezve történő elkövetésre, mert még nem született meg a régi Btk. olyan módosítása, amely ezeket az eszközöket is magába foglalná, és megalapozná a fegyveres minősítés megállapítását.

A bíróság egy másik határozatában állapította meg azt, hogy a gáz-, illetve riasztófegyver nem minősül lőfegyvernek, így ezek használata nem alapozza meg a rablás fegyveresen történő elkövetés szerinti minősítését.²⁹ A bíróság helyzetét megkönnyítette az, hogy 1991-ben elfogadták azt a jogszabályt, amely már átfogó módon szabályozta a fegyverek és a lőfegyverek fogalmát is, élesen elkülönítve egymástól a lőfegyver, illetve a gáz- és riasztófegyver fogalmát. A módosítás elfogadását megelőzően a gáz- és riasztófegyverrel történő elkövetés kizárólag a felfegyverkezve történő elkövetés megállapításával járhatott, a fegyveres elkövetés megállapítása kizárt, tekintettel arra, hogy ezek az eszközök nem lőfegyverek, illetve lőfegyverutánzatok.

A joggyakorlat nagymértékű változáson ment keresztül: egy másik, az eszköz jellegére vonatkozó határozatában a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy fegyveresen követi el a rablást az, aki az élet elleni közvetlen fenyege-

²⁷ A következőkben csak a fegyveres elkövetés eszközeivel, illetve a fegyveres elkövetés céljával foglalkozom, tekintettel arra, hogy a vonatkozó határozatok közül ezek tekinthetők relevánsnak a fegyveres elkövetés szempontjából; így nem vizsgálom a fegyveres elkövetés és az egyes bűncselekmények megállapíthatóságának kapcsolatát, és a halmazati kérdéseket sem.

²⁸ Székesfehérvári Megyei Bíróság B. törv. II. 836/1991.

²⁹ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság I. Bf. 1081/1994. sz. II.

tés során gázpisztolyt tart magánál. E határozat jelentősége abban jelent meg, hogy a gázpisztoly – bár nem felel meg a lőfegyver törvényi fogalmának, mégis – megalapozza a fegyveres minősítést, mivel utánzatnak tekinthető.³⁰ Véleményem szerint e határozat kiemelt jelentőségű, hiszen ennek alapján a jogalkalmazó a lőfegyvernek nem minősülő fegyverekkel történő elkövetést már nem a felfegyverkezve történő elkövetés szerint minősítheti – amely több bűncselekmény esetében enyhébb minősítést jelent, mint a fegyveres elkövetés –, hanem a fegyveres elkövetés szerint, felhasználva annak utánzatokra vonatkozó rendelkezéseit.

A joggyakorlat nemcsak a lőfegyverekkel elkövetett fegyveres bűncselekmények vizsgálatára terjedt ki, hanem a robbanóanyagokkal is foglalkozott mint a fegyveres elkövetés lehetséges eszközeivel, ám lényegesen kevesebb esetben, tekintettel azok előfordulására és az elkövetés gyakoriságára. Egy ilyen határozatban a jogalkalmazó megállapította, hogy a közveszéllyel fenyegetés vétsége is megvalósul a pénzintézet sérelmére elkövetett rablás után, ha az ügyfélszolgálati pultra álbombát helyeznek, és az elkövetők a közveszéllyel járó esemény bekövetkezésére utaló, azzal fenyegető valótlantény állítanak.³¹ Álláspontom szerint az álbomba nem más, mint utánzat. A határozat a fegyveres elkövetésre vonatkozó rendelkezések 2001-es módosítása előtt keletkezett, így nem lett volna lehetősége az utánzattal történő elkövetés esetén a minősítő körülmény megállapítására. A fegyveres elkövetésre vonatkozó rendelkezések kiegészítése hiányában a jogalkalmazó csak a bűncselekmény alapesetét állapíthatta volna meg, azonban a határozat e szempontból mindenképp az utánzat meghatározásának és törvénybe iktatásának igényét fogalmazta meg.

A fegyveres elkövetés célja

A Btk.-ban foglaltak szerint a fegyveres elkövetés esetén nem szükséges semmilyen olyan cél, amely miatt az elkövető a lőfegyvert vagy a robbanóanyagot magánál tartja, illetve ezek utánzatával követi el a bűncselekményt. A cél közömbösségét támasztja alá az egyik ilyen határozat, amely szerint a szökés büntettének fegyveresen elkövettként minősítése szempontjából közömbös, hogy az elkövető a fegyvert vagy a robbanóanyagot milyen célból tartja magánál. E határozatban megállapították azt is, hogy a szökés során

³⁰ Legf. Bír. Bfv.II.934/2005.

³¹ Bács-Kiskun Megyei Bíróság 3. B. 1291/1998.

ezen eszközök birtokban tartása önmagában lehetővé teszi a használatot, és így bátorítón hat az elkövetőre.³²

A jogalkalmazó álláspontja azonban az évtizedek alatt változott. A Kúria megállapította, hogy a személyi szabadság megsértésének büntette nem minősül fegyveresen elkövettként, ha a tényállás nem tartalmaz adatot arra, hogy az elkövető által magánál tartott lőfegyverutánzatot a személyi szabadságtól megfosztáshoz vagy a megfosztottság fenntartásához fenyegetésül használta.³³ Ennek alapján rögzíthető, ha a tényállás tartalmaz adatot arra vonatkozóan, hogy az elkövető ténylegesen milyen célból használta a lőfegyverutánzatot, akkor a fegyveres minősítés megállapítható, leszűkítve a Btk.-ban foglalt rendelkezéseket, tekintettel arra, hogy csak akkor tette megállapíthatóvá a minősítő körülményt, ha a fegyver igénybevételének célja a személyi szabadsághoz kapcsolódó fenyegetés lett volna.

A fegyveres elkövetés alakulása a statisztika tükrében

A fegyveres elkövetés átfogó és megalapozott vizsgálatának érdekében álláspontom szerint mindenképp érdemes foglalkozni a vonatkozó statisztikai adatokkal és azok eredményeivel is, ugyanis ezek mutatják be e minősítő körülménnyel jellemzett bűncselekmények alakulását, tendenciáját.³⁴

Elsőként mindenképpen az összes fegyveresen elkövetett bűncselekményt azok jellege szerint célszerű megvizsgálni. Megállapítható, hogy a fegyveresen elkövetett bűncselekmények száma egy nagyobb mértékű növekedés után jelentős mértékben csökkenni kezdett, egyre kevesebb ilyen bűncselekmény elkövetésére kerül sor³⁵ (1. számú táblázat).

A fegyveresen elkövetett bűncselekmények esetében – amint azt már a fogalmak elemzésénél, illetve a bírósági határozatokat vizsgálva részletesen bemutattam – az eszköz rendkívüli szerepet tölt be, egyes esetekben meghatározza, hogy az adott cselekmény bűncselekménynek minősül-e vagy sem, illetve a fegyveres elkövetés állapítható-e meg, vagy a felfegyverkezve történő elkövetés tekinthető tényállásszerűnek.

³² Legf. Bír. Katf. I. 04/1987.

³³ Kúria Bfv. I. 776/2012.

³⁴ A vizsgálatot nagymértékben nehezíti, hogy a fegyveres elkövetés mérésére 2009-től került sor, az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészégi Bűnügyi Statisztikába 2009-től került be e minősítő körülmény, így annak eredményeit 2009-től vizsgálom.

³⁵ Ig. 32/97/2013. Legf. Ü. szám LFIIGA/318-2/2013. számú megkeresés küldése a Legfőbb Ügyészésnek.

1. számú táblázat

Rendőri eljárásban regisztrált fegyveresen elkövetett bűncselekmények számának alakulása³⁶

	2009	2010	2011	2012	2013. I.–V. hó
Személy elleni bűncselekmények	10	14	34	12	4
Az államigazgatás, igazságszolgáltatás és közélet tisztasága elleni bűncselekmények		1	1	3	
Közrend elleni bűncselekmények	4	141	116	82	36
Vagyon elleni bűncselekmények	223	321	315	257	55
Fegyveresen elkövetett bűncselekmények összesen	237	477	466	354	95

Megállapítható, hogy az elkövetők a regisztrált bűncselekmények negyven százalékában lőfegyvert használtak az elkövetéskor, huszonhét százalékban gáz- és riasztópisztolyt, illetve huszonegy százalékban fegyverutánzatot.³⁷ A 2. számú táblázatból megállapítható az is, hogy a fegyveres minősülés az eszközzel elkövetett bűncselekmények huszonöt százalékát adja, előfordulása átlagosnak mondható.

A jogalkotó 2013 júliusában hatályon kívül helyezte a harmincöt éve hatályos régi Btk.-t, és hatályba lépett az új büntető törvénykönyv (a továbbiakban: új Btk.), így új tényállások jelentek meg, és maga a törvény is új szerkezetet kapott, továbbá a fegyveres elkövetésre vonatkozó szabályok is megváltoztak.

A fegyveres elkövetés minősítő körülményként értelmezhető esetei kismértékben bővültek, hiszen a régi Btk.-hoz képest az új Btk.-ban foglaltak alapján fegyveresen követhető el még a rendbontás bűncselekménye is. Megjegyzendő, hogy a törvény általános részében is megjelentek a fegyveres elkövetésre vonatkozó rendelkezések.

A fegyveres elkövetés új fogalma

Az új Btk.-ban foglaltak szerint fegyveresen követi el a bűncselekményt, aki lőfegyvert, robbanóanyagot, robbantószer, robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készüléket tart magánál, vagy a bűncselekményt ezen

³⁶ A táblázat a Legfőbb Ügyészségnek az Ig. 32/97/2013. Legf. Ü. szám LFIIGA/318-2/2013. számú megkeresés alapján készült.

³⁷ Az ENYÜBS a fegyverutánzatot elkülönítve kezeli az olyan fegyvernek minősülő eszközöktől, amelyeket a büntetőjog egyértelműen fegyverutánzatnak tekint, mint például a légpuskát, a játék fegyvert, a flóbertet.

2. számú táblázat

Rendőri eljárásban regisztrált fegyveresen elkövetett bűncselekmények számának alakulása az elkövetés eszköze szerinti bontásban³⁸

Az elkövetés eszköze	2009	2010	2011	2012	2013. I–V. hó
gáz- és riasztópisztoly	45	103	106	76	35
lőfegyver	102	156	148	106	25
fegyverutánzat	46	79	50	80	21
légguska	9	1	1	5	4
játék fegyver	8	14	29	43	4
flóbert	7	9	5	10	2
egyedi készítésű robbanószer	0	1	1	0	0
egyedi készítésű robbanószerkezet	1	0	1	1	0
lőszer	0	2	0	0	0
Molotov-koktél	0	0	2	0	0
robbantószer	0	0	0	2	0
vadászlőfegyver	0	0	1	1	0
benzin, gázolaj, hajtóanyag	0	0	0	1	0
Összesen	218	365	344	325	91
Eszközzel elkövetett bűncselekmények összesen	331	1047	1418	1591	701

eszközök utánzatával fenyegetve követi el.³⁹ E fogalom álláspontom szerint rendkívül tágan tekinthető, hiszen már a robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készülék, illetve a robbantószer fogalma is megjelent, de – hasonlóan a régi Btk.-ban foglalt fogalomhoz – itt sem definiálták a két eszközcsoportot, azok értelmezése a jogalkalmazó feladatává vált.

A fogalom kapcsán célszerű kiemelni, hogy a bűncselekményt a törvényben foglalt eszközök utánzatával fenyegetve kell elkövetni. Fenyegetés hiányában nem állapítható meg a minősített eset és így a büntetés is enyhébben minősül, tekintettel a minősítő körülmény hiányára.⁴⁰

A három fogalmat összehasonlítva megállapítható, hogy az új Btk.-ban foglalt fogalom tekinthető a legtágabbnak, míg a szocialista Btk.-beli a legszűkebb, nem tartalmazza az utánzatokat, illetve az egyéb robbanóanyagokat és robbantószerkezeteket (3. számú táblázat).

³⁸ A táblázat a Legfőbb Ügyészségnek az Ig. 32/97/2013. Legf. Ü. szám LFIIGA//318-2/2013. számú megkeresés alapján készült.

³⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 459. § (1) 5.

⁴⁰ http://www.debreceniitotabla.hu/doc/bunteto/AROP/FSZA_ErtelmezoRendelkezesek.pdf

3. számú táblázat

A fegyveres elkövetés fogalmi elemeinek változásai

	szocialista Btk.	régi Btk.	új Btk.
Fegyver	x		
Lőfegyver		x	x
Robbanóanyag	x	x	x
Robbantószer			x
Robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készülék			x
Utánzat		x	x

A fegyveres elkövetés és a bírói gyakorlat

Az új Btk. hatálybalépése után több, fegyveres elkövetéssel kapcsolatos határozat meghozatalára is sor került, amelyek közül kiemelt jelentőségű a Kúria két határozata, illetve három ítéletáblai határozat, amelyeket a következőkben mutatok be.

A Kúria 4/2013. büntető jogegységi határozata az élet és a testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú irányelv III. része helyébe lépett, és a jogos védelem kibővült kérdéseivel foglalkozik.⁴¹ A határozat rögzít egy aggályos megállapítást is, amely szerint a fegyveresen történő elkövetés értelmező rendelkezései megegyeznek a régi Btk.-ban foglalt meghatározásokkal, ezért alkalmazásuk nem okozhat gondot, mivel a létező ítélkezési gyakorlat folytatható.⁴² Tekintettel arra, hogy az új Btk.-ban rögzített fogalom egy része semmilyen formában nem kimunkált, így felvetődhet a kérdés, hogy ténylegesen hogyan folytatható az ítélkezési gyakorlat, amely egyes fogalmak szempontjából nem is létezett. Álláspontom szerint a Kúria figyelmen kívül hagyta e tény, és olyan formában próbálta meg áthidalni az értelmezési nehézségeket okozó joghézagokat, illetve fogalmi hiányokat, hogy visszautalt a korábbi bírósági gyakorlatra és annak alkalmazási lehetőségeire.

A büntetéskiszabási szempontok között vetődött fel egy 2014-es kúriai határozatban a fegyveres elkövetés mint speciális minősítő körülmény. A határozatban foglaltak szerint ha a cselekmény elbírálásakor már olyan rendelkezés van hatályban, amely kötelezővé teszi a tényleges életfogytiglani bün-

⁴¹ A jogos védelem és a fegyveres elkövetés kapcsolatával nem foglalkozom, tekintettel arra, hogy jelen cikk a fegyveres elkövetés általános jellemzőit és a vonatkozó bírósági gyakorlatot mutatja be a büntető anyagi jog különös részére és az általános részben fellelhető értelmező rendelkezésekre összpontosítva.

⁴² 4/2013. számú BJE határozat 2.

tetés kiszabását, az elkövetéskor hatályos Btk.-t kell alkalmazni. A határozat alapját adó bűncselekmények mindegyikét fegyveresen követte el a tettes (többrendbeli, társtettesként vagy bűnsegédként, fegyveresen közfeladatot ellátó személy ellen vagy hivatalos személy ellen elkövetett rablások), a hatályos büntetéskiszabási szempontok szerint tényleges életfogytig tartó büntetés kiszabására került sor az elsőfokú bíróság által, amit a másodfokú bíróság is megerősített. A Kúria ugyanakkor megállapította, hogy törvénysértő büntetés kiszabására került sor, és enyhébb büntetés alkalmazása indokolt.⁴³

A másik három határozat a fegyveres elkövetéssel mint kétszeres minősítő körülménnyel foglalkozik. E határozatok rögzítik, hogy a vádlott szempontjából súlyosbító körülmény az, hogy visszaesőnek nem minősülő különös bűnismétlő, a bűncselekményt fegyveresen és csoportosan követte el, így kétszeres minősülés esete valósult meg⁴⁴; illetve a fegyveres rablás bűncselekményére kiszabható maximális büntetési tétel az új Btk.-ban csökkent.⁴⁵ A harmadik határozat ismét a súlyosbító körülmények között foglalkozott a fegyveres elkövetéssel, megállapítva, hogy a vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények elszaporodottságát kell az adott büntetőeljárás során súlyosbító körülményként figyelembe venni.⁴⁶

A fegyveres elkövetés alakulása – előrejelzések

Tekintettel arra, hogy az egyes, büntetőjogi statisztikát gyűjtő intézmények vonatkozásában lényeges szervezeti változásokra került sor, továbbá arra, hogy az összegyűjtött adatok kizárólag megkeresés révén érhetők el⁴⁷, így még nem lehetséges felállítani olyan általános előrejelzéseket, amelyek kielégítő módon mutatják be a fegyveres elkövetés számának alakulását az új Btk. hatálybalépését követően.

Kiindulva azonban a korábban bemutatott statisztikai adatokból – amelyek csökkenő trend képét festik elénk –, figyelemmel a büntetőpolitika, valamint a fegyvertartásra vonatkozó szabályok szigorítására, valószínűnek tűnik, hogy a trend továbbra sem törik meg.

43 Kúria Bfv. II. 406/2013.

44 Pécsi Ítéletábla Bf. 139/2013/14.

45 Pécsi Ítéletábla Bf. 288/2013/8.

46 Szegedi Ítéletábla Bf. 312/2013/8.

47 Az adatok elemzését tovább nehezíti az a tényező is, hogy az összegyűjtött adatokról semmilyen összegzés nem érhető el, közzétételre sem elektronikus, sem pedig papíralapú dokumentumokban nem kerül sor.

Összegzés

Bár a felfegyverkezés és a fegyverkezés kifejezés rendkívül korán, a Csemegei-kódexben is megjelent, a fegyveres elkövetés fogalmát mégis a szocialista Btk.-ban határozta meg, és alkalmazása is ekkor vált általánossá a bírósági gyakorlatban. A régi Btk. a fogalmat és az e minősítő körülménnyel jellemzett bűncselekmények körét bővítette tovább, de az egyes fogalmi elemek definiálásának elmaradásával megnehezítette a jogalkalmazó feladatát. Ez az értelmezési nehézség még az új Btk. alapján is fennáll, tekintet nélkül arra, hogy jelenleg már több mint ötvenéves bírósági gyakorlat segíti a jogalkalmazót döntése meghozatalában.

Az előbbieket alapján azonban mindenképp felvetődik a kérdés, hogy megfelelőnek és kielégítőnek tekinthetők ezek a szabályok a büntetőjogi védelem szempontjából, esetleg további módosításra, illetve kiegészítésre szorulnak.

Véleményem szerint célszerű lenne a fegyveres elkövetés tartalmát pontosabban szabályozni, ennek megfelelően új háttérjogszabályokat alkotni, és ezzel együtt lehetőséget adni a jogalkalmazónak, hogy konkrét esetben egyértelmű határozatot hozzon.

Irodalom

Az 1961. évi V. törvény kommentárja. KJK, Budapest, 1968

Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál: Büntetőjog Különös Rész. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011

Bócz Endre: A rendőrök ellen elkövetett hivatalos személy elleni erőszak Budapesten. *Belügyi Szemle*, 1977/9.

Bokros Gábor: Jog & Fegyver. *Kaliber Magazin*, 2003/64.

Csevár Antal: A politikai szemléletváltások és a hivatalos személy elleni erőszak. *Rendészeti Szemle*, 1993/2.

Hajdu Lajos: Bűnözés és büntetésbírászkodás a XVIII. század hetvenes éveinek Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996

Hautzinger Zoltán: A fegyveresen elkövetett bűncselekmények vizsgálata. *Belügyi Szemle*, 2003/2–3.

Korinek László: Bűnözési elméletek. Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2006

Kovacsicsné Nagy Katalin: Bírósági Indexek. A bűnözés és a büntetés kiszabás mérése 1990-1997. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2000

László Jenő: Az 1978. évi IV. törvény /Btk/ előkészítése. Igazságügyi Minisztérium Titkársága, Budapest, 1989

Michalik György: Ius Armorum (A fegyverek joga). Jogiforum.hu, 2003. január 8.
<http://www.jogiforum.hu/publikaciok/74>

Miskovics Mariann: A fegyveresen és felfegyverkezve történő elkövetés kialakulása Magyarországon. *Jogtudomány*, 2013